

ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ «ЕТНОКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ» МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА

Симонян В. В.

аспірант кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту

Мукачівський державний університет

вул. Ужгородська, 26, Мукачево, Закарпатська область, Україна

orcid.org/0000-0002-3338-2960

vitalii.simonian@gmail.com

Ключові слова: *етнос, культура, етнокультура, компетентність, культурна компетентність, етнокультурна компетентність, етнокультурна компетентність викладача.*

У статті диференційовано поняття «етнос», «культура», «етнокультура», «компетентність», «культурна компетентність», «етнокультурна компетентність», «етнокультурна компетентність викладача». На основі хронологічного підходу теоретично обґрунтовано сутність терміносполучення «етнокультурна компетентність», що витлумачене різними авторами. Виокремлено особливості терміна «етнокультурна компетентність» у межах двох етапів розвитку його змісту. На першому етапі формування сутності поняття «етнокультурна компетентність» (1979–1998 роки) етнокультурну компетентність трактували в межах історичних, філологічних, філософських і психологічних досліджень. На цьому етапі спільним для процесу формування етнокультурної компетентності є зорієнтованість на володіння міжкультурною комунікацією, міжетнічне спілкування, знання про інші народи, адекватне сприйняття предметів, явищ, процесів відповідно до культури; використання культурних засобів у полікультурному середовищі як психолого-педагогічного феномену; уміння прищеплювати любов до етнокультурних цінностей. Початок другого етапу формування змісту поняття «етнокультурна компетентність» умотивований ухваленням Закону «Про загальну середню освіту» у 1999 році, що вплинуло на розширення сутності терміна. З 1999 року значущість формування етнокультурної компетентності обґрунтована в межах підготовки майбутніх соціальних працівників, хореографів, учителів музичного мистецтва, учителів початкових класів, педагогів, викладачів, що вможливило розширення сутності поняття етнокультурної компетентності (ЕКК). Етнокультурну компетентність ототожнюють з усвідомленням людиною ролі носія української етнокультури, етнічних традицій, звичаїв, що впливають на її поведінку, спосіб мислення в контексті стереотипів, які існують серед етносів. Спільним для процесу формування етнокультурної компетентності на цьому етапі є зорієнтованість на засвоєння особливостей рідної культури, традицій і звичаїв рідного народу, а також дбайливе ставлення до духовної спадщини інших етносів соборної України. Формування етнокультурної компетентності викладача має сприяти усвідомленню людиною власних коренів, свого місця у світі, засвоєнню кожним індивідом етнокультурної спільноти як способу її буття. Це дасть змогу в майбутньому налагоджувати діалог з іншими культурами, вільно рухатися в їхньому просторі.

EVOLUTION OF THE CONCEPT OF “ETHNOCULTURAL COMPETENCE” OF A FUTURE TEACHER

Symonian V. V.

*Postgraduate Student at the Department of Pedagogy for Preschool,
Primary Education and Educational Management
Mukachevo State University
Uzhhorodska str., 26, Mukachevo, Transcarpathian region, Ukraine
orcid.org/0000-0002-3338-2960
vitalii.simonian@gmail.com*

Key words: *ethnos, culture, ethnoculture, competence, cultural competence, ethnocultural competence, ethnocultural competence of instructor (lecturer).*

The article differentiates the concepts of “ethnicity”, “culture”, “ethnoculture”, “competence”, “cultural competence”, “ethnocultural competence”, “ethnocultural competence” of a instructor (lecturer). The chronological approach is applied to define the concept of “ethnocultural competence” presented by different authors.

The peculiarities that characterize the “ethnocultural competence” concept within the two stages of its content development are singled out: in the first stage of that started in 1979 with the publication of P. Blonsky and continued through 1998 ethnocultural competence was considered within historical, philological, philosophical and psychological research. In this stage, common to the process of forming ethnocultural competence is the focus on intercultural communication, interethnic communication, knowledge of other peoples, adequate perception of objects, phenomena, processes in accordance with culture and the use of cultural means in a multicultural environment; as a psychological and pedagogical phenomenon, the ability to instill a love of ethnocultural values.

The second stage is marked by The General Secondary Education Act signed into action in 1999. Since 1999 “ethnocultural competence” concept content is largely influenced by the ideas outlined in the Act, leading to its expansion. Since 1999, the importance of ethnocultural competence has been considered in the training of in-service social workers, choreographers, music teachers, primary school teachers, educators, teachers. Various majors added their vision of what students are required to know in order to be able to effectively cooperate and communicate in today’s multicultural world. These ideas allowed to expand the essence of the ethnocultural competence concept, which is identified with a person’s awareness of the role of the bearer of Ukrainian ethnoculture, ethnic traditions, customs that determine individual behavior, the way of thinking in accordance with existing stereotypes in ethnic groups. Common to the process of formation of ethnocultural competence in this stage is the focus on mastering the peculiarities of native culture, traditions and customs of the native people, as well as caring for the spiritual heritage of other ethnic groups of the united Ukraine.

Thus, the formation of ECC should promote human awareness of their own roots, their place in the world, the assimilation of each individual ethnocultural community as a way of life, to provide learners with skills that allow them to effectively communicate with other cultures, understand their traditions and way of life.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство ґрунтоване на розмаїтті багатьох етнічних культур. Для гармонійного розвитку культур нині варто реформувати вищу освіту відповідно до вимог

полікультурності середовища через модернізацію освітньо-професійних програм підготовки майбутніх фахівців. В умовах полікультурності сучасного освітнього середовища актуалізовано підго-

товку майбутнього викладача вокалу, що володіє системою знань та уявлень про особливості етнокультури власного народу, тобто фахівця, який має сформований рівень етнокультурної компетентності. Здатність до міжкультурної взаємодії ґрунтована на системі ціннісного ставлення до рідної культури, а отже, уможливорює толерантне ставлення й поцінування інших культур.

Поняття «етнокультурна компетентність» актуалізоване у статті 11 «Конституції України», де передбачено розвиток етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України [14]. Проте в Законі України «Про вищу освіту» [11] й у «Стандартах вищої освіти 025 «Музичне мистецтво» із підготовки викладача вокалу / співу (оперного, камерного, народного, академічного, естрадного тощо)» не передбачено формування етнокультурної компетентності. Зазначена компетентність також не згадується в освітньо-професійних програмах підготовки викладача вокалу [26; 12]. Недостатній ступінь опрацювання окресленого питання актуалізує вивчення сутності поняття «етнокультурна компетентність викладача вокалу».

Проблему підготовки фахівців у педагогічній діяльності в контексті понять «етнос», «культура», «етнокультура» досліджували Н. Бібік, П. Блонський, Ю. Бромлей, В. Гончарук, О. Гончарук, А. Лесневська, Г. Лозко, Л. Маєвська, О. Нельга, В. Ніколаєва, Г. Печерська, Є. Проворська, О. Хоружа, Компетентність, культурну компетентність, етнокультурну компетентність студіювали Н. Алімжанова, Н. Арзамасцева, Т. Атрощенко, А. Афанасьєва, М. Беннет, Н. Бібік, П. Блонський, Л. Боровіков, Ю. Бромлей, О. Будник, В. Гончарук, О. Гончарук, З. Ігушкіна, Ч. Їн, В. Калінін, Н. Кремлева, В. Крисько, О. Ладнушкіна, С. Лейко, А. Лесневська, Г. Лозко, Л. Маєвська, А. Некрасова, Л. Соляр, С. Стрельбицька, В. Уліщенко, П. Фелла, А. Флієр, П. Фриз, Н. Юрійчук та інші.

Мета статті – теоретично обґрунтувати процес становлення і розвитку поняття «етнокультурна компетентність» (далі – ЕКК) на підставі хронологічного підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для аналізу поняття «етнокультурна компетентність» доцільно подати визначення терміна «компетентність» із покликанням на частину 13 статті 1 Закону України «Про вищу освіту». У редакції Закону від 2019 р. компетентність витлумачено як здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, що виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей. Компетентності, на думку А. Хуторського, Ф. Шарипова, С. Шишова й інших науковців, слугують інди-

торами, що допомагають визначити готовність до конкретної діяльності, особистого розвитку та продуктивної участі в житті суспільства. Набуття компетентностей дає людині змогу орієнтуватися в умовах сучасного суспільства, інформаційному просторі, подальшому здобутті освіти та мінливому ринку праці.

Н. Бібік, інтерпретуючи поняття «компетентність», зауважує: «Компетентність – стосовно структури змісту освіти, який побудовано в сучасних стандартах за галузевим принципом і у програмах – за предметним, – виводить метарівень, універсальний, що в інтегрованому вигляді представляє освітні результати, які досягаються не лише засобами змісту освіти, але й соціальної взаємодії; як у міжособистісному, так і в інституційному культурному контексті» [2]. Характеризуючи зміст поняття «компетентність», Л. Маєвська апелює до наукових розвідок Н. Розова й диференціює у структурі компетентності три аспекти: проблемно-практичний аспект – адекватність розпізнавання й розуміння ситуації, адекватне формулювання й ефективність досягнення цілей, виконання завдань у певній ситуації; змістовий аспект – адекватне осмислення ситуації в загальному культурному контексті; ціннісний аспект – здатність до адекватного оцінювання ситуації, її суті, цілей, завдань із позиції власних і усталених цілей [19]. У словнику іншомовних слів компетентність ототожнена з обізнаністю, поінформованістю, авторитетністю [24]. В. Калінін вважає, що «компетентність» – це рівень професіоналізму особистості, якого досягають через опанування необхідних компетенцій, що становлять мету професійної підготовки фахівця [13]. Заперечуючи таку позицію, науковець М. Головань стверджує, що поняття «компетенції» пов'язане зі змістом сфери діяльності, а «компетентність» завжди стосується особи, характеризує її здатність якісно виконувати певну роботу. Ці поняття перебувають «у різних площинах» [7]. Учений А. Хуторський трактує поняття «компетентність» як поєднання знань і здібностей, що дають підстави обґрунтовано кваліфікувати цю сферу й ефективно діяти в ній; володіння людиною компетенцією, що охоплює особисте ставлення до неї та предмета діяльності. Як зазначає С. Лейко, компетенція безпосередньо пов'язана з компетентністю, оскільки конкретно окреслює наперед задане коло питань і в тих сферах діяльності, із якими особистість повинна бути добре обізнана, компетентна [16]. Ототожнення понять «компетенції» і «компетентність» зумовлене перекладом з англійської мови, де в обох випадках семантика лексем витлумачена як «уміння, здатність». Водночас позиції дослідників щодо окреслення поняття «компетентність» неоднозначні: одні автори ототожнюють її з ком-

петенціями, сукупністю знань, умінь, навичок особистості, готовністю до діяльності (В. Калінін, С. Лейко, П. Фелла, А. Хуторський); інші – підтримують думку про те, що ця категорія являє собою окреме особистісне утворення (В. Головань, Н. Бібік, Л. Маєвська).

Аналіз терміна «етнокультурна компетентність» потребує вивчення сутності терміносполучення «культурна компетентність». Згідно із працями А. Флієра, під поняттям «культурна компетентність» розуміють високий ступінь соціалізованості й інкультурованості індивіда, що дає йому змогу досить вільно розуміти, використовувати й інтерпретувати всю суму бутєвих і спеціалізованих знань, які утворюють стандарти загальносоціальної ерудованості людини в середовищі, суму правил, зразків законів, звичаїв, заборон. Учений розрізняє такі структурні складники: компетентність, що виявляється в рівні повноти і свободи володіння засобами соціальної комунікації; компетентність щодо норм соціальної та культурної регуляції; компетентність щодо інституціональних норм організації суспільства; компетентність у питаннях короткотермінових, але гостро актуальних зразків соціальної престижності. Культурна компетентність особистості маркує насамперед ступінь її обізнаності із сукупним соціальним досвідом нації загалом і нормами міжлюдських стосунків, які вироблені цим досвідом [30].

Доцільно дослідити семантику поняття «етнокультура», що містить дві лінгвооснови: «етно» і «культура». Відповідно до лексикографічної дефініції, «етнос» – «історично складена на певній території стійка сукупність людей, що володіють загальними рисами і стабільними особливостями культури (з мовою зокрема) і психологічного складу, а також визнанням своєї єдності і відмінності від інших подібних утворень» [29]. Науковець Ю. Бромлей звертає увагу на природно-історичне походження етносів, що мають свою структуру, до якої органічно входять певні субетнічні групи, не порушуючи цілісності етносу [6].

У «Педагогічному енциклопедичному словнику» поняття «культура» представлено як «історично визначений рівень розвитку людства, творчих сил і здібностей людини, утілений у формах організації життя й діяльності людей, у їхніх взаєминах, а також у створюваних ними матеріальних і духовних цінностях» [22]. А. Лесневська зазначає, що «культура – це сукупність духовних досягнень людства, які, виникнувши як національно-суб'єктні, історично-конкретні, набули статусу суспільно-об'єктивних надчасних духовних явищ, створюючи неперервну й непідвладну окремому індивідові традицію» [18].

О. Хоружа, звертаючись до напрацювань В. Ніколаєва, виокремлює етнопедагогічну куль-

туру майбутнього вчителя музики й описує її як складну багатовимірну систему, що поєднує загальну, професійно-педагогічну й музичну культуру вчителя музики, ґрунтована на етнопедагогічній діяльності, що базована на засадах цінностей народної педагогіки [32]. Етнокультура об'єднує людей, консолідує їхню спільну діяльність, є органічним цілим. Вона формує людину не тільки як умілу й розумну істоту, але і як носія релігійної, етнічної, міжнаціональної сутності [23]. Суттєва ознака кожної культури – національний компонент, етнічні особливості, ідея народності, витоки її на основі рідної мови, історії, українознавства, етнології й націології.

Аналіз сутності поняття «етнокультурна компетентність» вимагає використання хронологічного підходу для теоретичного обґрунтування суттєвих відмінностей терміна на різних етапах його розвитку. Унаслідок аналізу 50 дефініцій, сформульованих вітчизняними й зарубіжними авторами з 1979 р. до 2021 р., виокремлено два етапи розвитку поняття «етнокультурна компетентність».

Початок *першого етапу* формування сутності поняття «етнокультурна компетентність» датований 1979 р., коли П. Блонський, характеризуючи термін «етнокультурна компетентність» у межах психології, наголосив, що «бути етнокультурно компетентним – означає визнавати принцип плюралізму, володіти знаннями про інші народи та культури, розуміти їхню цінність і своєрідність» [3]. У руслі лінгвістичних наук М. Беннет трактує поняття «етнокультурна компетентність» як міжкультурну чутливість, що вимагає уваги до суб'єктивного досвіду учня. Ключем до такої чутливості та пов'язаних із ними навичок міжкультурної комунікації є спосіб, яким учні розуміють культурні відмінності [36]. Дослідник Л. Боровіков також інтерпретує «етнокультурну компетентність» у межах лінгвістики через єдність із чутливим ставленням до етнокультурних цінностей, усталених стандартів етнокультурної взаємодії [24]. Під поняттям «етнокультурна компетентність» у філософії А. Некрасова розуміє «соціально-психологічну властивість особистості, що володіє певним рівнем її підготовленості до вступу в міжетнічне спілкування, тобто таку етносеміотичну поінформованість, яка допомагає особистості легко й розкуто включитися в національно забарвлені ситуації спілкування, забезпечує різний ступінь інших етнокультурних традицій» [21]. У «Малій енциклопедії етнодержавознавства» поняття «етнокультурна компетентність» витлумачене на тлі історичних наук, на межі культур, де виникають різні колізії, пов'язані з розумінням, адекватним сприйняттям предметів, явищ, процесів культури [20]. Н. Арзамасцева кваліфікує етнокультурну компетентність май-

бутнього педагога в контексті філологічних наук. За висловом дослідниці, ідеться про необхідну сукупність особистісних якостей: високий професіоналізм, знання, уміння та звички, які допомагають вільно використовувати культурні засоби в поліетнічному середовищі [1]. Ключові визначення з 1979 до 1998 рр., запропоновані вітчизняними й зарубіжними науковцями (Н. Арзамасцева, П. Блонський, Л. Боровикова, А. Некрасова, Ю. Римаренко), засвідчують, що поняття «етнокультурна компетентність» витлумачене за принципом плюралізму та представляє навички, уміння і знання міжкультурної комунікації.

До 1998 р. поняттям «етнокультурна компетентність» оперували лише в межах психологічних, історичних, філософських та філологічних наук за відсутності законодавчої бази. Зміст компонентів основних елементів етнокультурної компетентності обґрунтовано в розрізі фаху історика (розуміння, адекватне сприйняття предметів, явищ, процесів культури); філолога (вільне використання культурних засобів у сукупності особистих якостей: високий професіоналізм, знання, уміння, навички); філософа (володіння належним рівнем підготовленості до міжкультурного спілкування на основі обізнаності щодо етнокультурних традицій, різних народів); психолога (володіння знаннями про інші народи й культури; розуміння цінностей та їхньої своєрідності); лінгвіста (уміння орієнтуватися на етнокультурні цінності, запити, особливості національного характеру; уміння застосовувати стандарти етнокультурної взаємодії; розуміти культурні відмінності, що слугують стрижнем етнопедагогічної культури й утворюють основу етнічної культури).

Другий етап розвитку змісту досліджуваного поняття датований 1999 р., що пов'язане з ухваленням Закону України «Про загальну середню освіту» [10]. У цей час на законодавчому рівні звернено увагу на необхідність аналізу особливостей міжкультурного спілкування. У статті 5 виокремлено завдання загальної середньої освіти, серед яких – виховання шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, регіональних мов або мов меншин та рідної мови, національних цінностей українського народу й інших народів і націй [10]. У 1999 р. В. Крисько вперше запропонував витлумачувати поняття «етнокультурна компетентність» у широкому значенні, з огляду на специфіку психології, філософії й педагогіки. Основою етнокультурної компетентності спеціаліста, за висловом ученого, є система знань, понять, уявлень про людину як представника етнічної спільноти [35]. Дослідниця Г. Лозко інтерпретує «етнокультурну компетентність» в аспекті фахової діяльності викладача, який має зважати

на специфічні ментальні риси українців і водночас дбати про створення психологічно комфортної атмосфери для учнів інших національностей [17]. Науковий інтерес становить позиція В. Уліщенко стосовно того, що «етнокультурна компетентність» філолога – це інтегральна властивість особистості сприймати специфічні етнічні картини світу, національно-ціннісні духовні смисли, характери, особливості ментальності українців, віддзеркалені в художніх творах різних видів мистецтва, усвідомлювати роль і місце цих творів у світовій культурі [28]. О. Будник апелює до провідних авторів наукових праць (Н. Алімжанова, Т. Атрощенко, З. Ігушкіна, О. Ладнушкіна), де поняття «етнокультурна компетентність» витлумачене в аспекті підготовки вчителів початкової школи як необхідна сукупність особистісних якостей, що охоплюють високий професіоналізм, знання, уміння й навички, які допомагають вільно використовувати етнокультурні засоби в поліетнічному середовищі [5].

С. Стрельбицька вважає, що «етнокультурна компетентність соціального працівника» – це його здатність вільно орієнтуватися у світі традицій і норм певної етнічної культури, що дає змогу надавати професійну допомогу, з огляду на етнічні особливості, емоційне та фізичне здоров'я людини [27]. У збірнику наукових праць П. Фриз описує термін «етнокультурна компетентність» хореографа як якість засвоєння особливостей національного хореографічного мистецтва, інтеріоризації його цінностей, основ і сутності, теоретичної та практичної готовності хореографа до трансляції цих цінностей у практичну мистецьку діяльність [31]. У глосарії Н. Кремлева поняття «етнокультурна компетентність» потрактоване в аспекті фаху педагога як складна інтегративна характеристика, що передбачає високий рівень теоретичної, практичної й особистісної підготовленості до повноцінної реалізації завдань етнокультурного виховання дітей, відповідно до національного ідеалу виховання й етнопсихологічних особливостей їхнього розвитку [15].

У пункті 2 частини 7 «Державного стандарту початкової освіти» (2018 р.) уперше виокремлено ключові компетентності міжкультурного спілкування: здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; активне використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади; можливість розуміти прості висловлювання іноземною мовою, спілкуватися нею в різних ситуаціях; володіння навичками міжкультурного спілкування [9]. На думку С. Соляр, етнокультурна компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва – процес формування досліджуваної

компетентності, що відбувається у взаємозв'язку, цілісності та взаємовпливі особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва, навчальної діяльності, життєвих подій та етнокультурних ситуацій [25]. У розвідках В. Гончарук термін «етнокультурна компетентність» досліджений як психолого-педагогічний феномен, що характеризує рівень засвоєння етнокультури спільноти (народу), теоретичну та практичну готовність до трансляції ціннісних орієнтацій [8]. За висловом Ч. Їна, «етнокультурна компетентність – це унікальна здатність особистості, що розкриває ментальну належність, а також художньо-образну, естетичну й духовну ерудованість у формах пізнавальної та культуротворчої активності» [33]. Змістовне визначення терміна запропоновано у праці Н. Юрійчук: «Етнокультурна компетентність» – це володіння рідною мовою, багатством її виражальних засобів; культурними надбаннями свого народу, національними знаннями про традиції, звичаї, духовні цінності, народні символи й обереги; усвідомлення себе носієм української етнокультури; уміння прищеплювати любов до етнокультурних цінностей тощо [34].

У наукових працях сучасних учених, що підготовлені протягом 1999–2021 рр. (Н. Алімжанова, Т. Атрощенко, О. Будник, О. Гончарук, Т. Дятленко, З. Ігушкіна, Ч. Їн, Н. Кремлева, В. Криська, Г. Лозко, С. Соляр, С. Стрельбицька, В. Уліщенко, П. Фриз, Н. Юрійчук), витлумачено сутність поняття «етнокультурна компетентність» через кластерні науки. У розвідках описано зміст компонентів основних елементів ЕКК: *викладача* (уміння зважати на специфічні ментальні риси українців; здатність створювати комфортну атмосферу для учнів інших національностей), *педагога* (здатність інтегрувати характеристики високого рівня теоретичної, практичної й особистісної підготовленості до повноцінної реалізації завдань етнокультурного виховання дітей до національного ідеалу виховання, вивчати етнопсихологічні особливості їхнього розвитку), *учителя початкових класів* (уміння використовувати етнокультурні засоби в поліетнічному середовищі, що засвідчує високий професіоналізм, знання, уміння й навички), *філолога* (уміння сприймати специфічні картини світу, національно-ціннісні духовні смисли, характери, особливості ментальності українців через віддзеркалення художніх творів різних видів

мистецтва; уміння усвідомлювати себе носієм української етнокультури; уміння прищеплювати учням любов до етнокультурних цінностей), *учителя музичного мистецтва* (здатність до взаємозв'язку цілісності та взаємовпливів особистості), *психолога* (здатність володіти системою знань, понять, уявлень як представника етнічної спільноти), *соціального працівника* (здатність вільно орієнтуватися у світі традицій та норм певної етнічної культури), *хореографа* (уміння засвоювати особливості національного хореографічного мистецтва; здатність до інтеріоризації етнокультурних цінностей основ і сутності, теоретичної та практичної готовності хореографа до трансляції цих цінностей у практичну мистецьку діяльність). Етнокультурна компетентність – цілісний процес унікальної особистості, яка здатна оновлювати форми, прийоми, методи, засоби, володіти іншою мовою, культурним надбанням, національними знаннями, розкривати ментальну належність і прищеплювати любов до етнокультурних цінностей. Від 1999 р. у змісті понять ЕКК викладача закладено значущість ідентифікації себе як носія етнічних традицій, звичаїв, що маркує поведінку, спосіб мислення відповідно до стереотипів, які існують серед етносів.

Висновки. На підставі аналізу дефініцій поняття «етнокультурна компетентність», що запропоновані різними авторами, та з огляду на хронологічний підхід виокремлено два етапи розвитку сутності терміна. Протягом першого етапу, що розпочався в 1979 р., етнокультурну компетентність студіювали в межах історії, лінгвістики, філософії, психології та філології. Початок другого етапу зумовлений ухваленням Закону «Про загальну середню освіту» у 1999 р., що вплинуло на розширення сутності поняття «етнокультурна компетентність». Автори інтерпретують термін крізь призму педагогіки, психології, філософії, філології, лінгвістики, історії, соціології, мистецтва тощо. Усебічна рефлексія психолого-педагогічних джерел дає змогу витлумачувати поняття «етнокультурна компетентність» викладача як цілісний процес формування й розвитку унікальної особистості, спрямований на опанування етнокультурних знань, творчих навичок та здатності працювати в міжкультурному середовищі, що перебувають у постійному розвитку, що перебувають у постійному розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Атрощенко Т. Общекультурная компетентность будущих специалистов как важный фактор их профессиональной подготовки. *Подготовка специалистов в области образования*. Иркутск : РГПУ им. А. Герцена, 1999. С. 53–57.
2. Бібік Н. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи* / ред. О. Овчарук. Київ, 2004. 111 с.
3. Блонский П. Избранные педагогические и психологические сочинения. *Педагогика* / под ред. А. Петровского. Москва, 1979. Т. 1. 304 с.

4. Боровиков Л. Этнокультурная компетентность социального педагога и социального работника. Москва : Академия, 1993. 438 с.
5. Будник О. Формування етнокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи в умовах інтегрування до європейського освітнього простору. *Współczesne strategie i wyzwania edukacyjne* / red. Dorota Sikora, Piotr Mazur. Chełm, 2011. S. 166–173.
6. Гасиджак Л. Нематеріальна культурна спадщина: світова теорія та українська практика. *Музейний простір*. 2013 (1). URL: <http://surl.li/asogz> (дата звернення: 12.10.2021).
7. Головань М. Компетенція та компетентність: порівняльний аналіз понять. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційних технологій*. 2011. № 8. С. 224–233.
8. Гончарук В. Теоретичні підходи до трактування сутності поняття «етнокультурна компетентність» майбутнього вчителя. *Перспективні напрями розвитку сучасних педагогічних і психологічних наук* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції. Харків, 2019. С. 48–51.
9. Державний стандарт початкової освіти, 2018. URL: <http://surl.li/tctb> (дата звернення: 10.10.2021).
10. Про загальну середню освіту : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 28. Ст. 230. URL: <http://surl.li/asnur> (дата звернення: 10.10.2021).
11. Про вищу освіту : Закон України / Верховна Рада України. 2014. URL: <http://surl.li/asohl> (дата звернення: 10.10.2021).
12. Затверджені стандарти вищої освіти. URL: <http://surl.li/tvle> (дата звернення: 10.10.2021).
13. Калінін В. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови засобами діалогу культур : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2005. 20 с.
14. Конституція України, документ № 254к/96-ВР, підстава 27 ІХ, с. 5.
15. Кремлева Н. Формирование этнокультурной компетентности педагогов дошкольной образовательной организации : выпускная квалификационная работа по направлению 44.03.02 Психолого-педагогическое образование ФГБОУ ВО «ЮУрГГПУ». URL: <http://surl.li/bdmju>.
16. Лейко С. Поняття «компетенція» та «компетентність»: теоретичний аналіз. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2013. № 4. С. 128–135.
17. Лозко Г. Етнокультурологія України. *Філософсько-теоретичний та етнорелігієзнавчий аспект*. Київ : АртЕк, 2001. 304 с.
18. Лук'янова Л., Аніщенко О. Освіта дорослих : короткий термінологічний словник. Ніжин ; Вінниця, 2014. 108 с.
19. Маєвська Л. Особливості формування етнокультурної компетентності майбутнього педагога в контексті глобалізаційних зрушень. *Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди*. 2006. С. 303–309.
20. Мала енциклопедія етнодержавознавства / редкол. : Ю. Римаренко та ін. ; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. Київ : Довіра ; Генеза, 1996. 942 с.
21. Некрасова А. Культура межнаціонального общения в молодежной среде: состояние и формирование : автореф. дис. ... докт. филос. наук. Москва, 1992. 30 с.
22. Печерська Г. Професійні ціннісні орієнтації вчителів. *Психологічні науки* : збірник наукових праць. 2013. Т. 2. Вип. 10. С. 252–257.
23. Проворова Є. Особливості музично-педагогічної комунікації вчителя та учнів на уроках музики. *Теорія та методика мистецької освіти*. Наукова школа Г.М. Падалки : монографія / за ред. А. Козир. 2-е вид., доп. Київ, 2011. С. 276–284.
24. Словник іншомовних слів / уклад. : С. Морозов, Л. Шкарапута. Київ : Наукова думка, 2000. 680 с.
25. Соляр С. Критерії та показники сформованості етнокультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. *Інноваційна педагогіка* : науковий журнал Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій. 2019. Вип. 18. Т. 2. С. 98–101.
26. Стандарт підготовки ОПП вокалістів. URL: <https://cutt.ly/4RXuP24> (дата звернення: 13.10.2021).
27. Стрельбицька С. Особливості формування етнокультурної компетентності майбутніх соціальних працівників в умовах глобалізації. *Педагогіка – Педагогика – Pedagogy. Наука і освіта*. 2014. № 3. С. 161–164.
28. Уліщенко В. Формування етнокультурної компетентності на уроках української літератури. *Вісник післядипломної освіти* : збірник наукових праць ; Університет менеджменту освіти НАПН України / редкол. : О. Ануфрієва та ін. Київ, 2011. Вип. 3 (16). С. 161–166.
29. Філософський словник соціальних термінів / за заг. ред. В. Андрущенко. Київ : Х. Корвін, 2002. 672 с.
30. Флиер А. Культурология для культурологов : учебное пособие для высшей школы. Москва : Академический проект, 2000. 496 с.

31. Фриз П. Формування етнокультурної компетентності майбутніх хореографів. *Рідне слово в етнокультурному вимірі* : збірник наукових праць ; Дрогобицький ДПУ ім. І. Франка. Дрогобич, 2015. Вип. 2015. С. 544–551.
32. Хоружа О. Етнокультурна освіта в системі фахової підготовки майбутнього вчителя музики. *Наука і молодь* : збірник праць Науково-практичної конференції студентів та молодих учених ; Міжгалузевий інститут управління. Київ, 2008. Вип. 3. С. 14–16.
33. Чжан Їн. Формування етнокультурної компетентності майбутніх учителів музики і хореографії з КНР у вищих педагогічних навчальних закладах України : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Суми, 2020. 26 с.
34. Юрійчук Н. Етнокультурна компетентність майбутніх учителів-філологів у контексті сучасних вимог до освітнього процесу. URL: <https://cutt.ly/WllwQO2> (дата звернення: 13.10.2021).
35. Этнопсихологический словарь / под ред. В. Крысько. Москва : МПСИ, 1999. 343 с.
36. Bennett M.J.A. (1986). Developmental Approach to Training for Intercultural Sensitivity. *International Journal of Intercultural Relations*. Vol. 10. № 2. P. 179–196.

REFERENCES

1. Atroshchenko T.O. (1999). Obshchekul'turnaya kompetentnost' budushchikh spetsialistov kak vaznyy faktor ikh professional'noy podgotovki [General cultural competence of future specialists as an important factor in their professional training]. *Podgotovka spetsialistov v oblasti obrazovaniya* [Training of specialists in the field of education]. Irkutsk: RGPU im. A. Herzen. Pp. 53–57 [in Russian].
2. Bibik N.M. (2004). Kompetentnisnyi pidhid: refleksyivnyi analiz zastosuvannya [Competence approach: reflexive analysis of application]. *Kompetentnisnyi pidhid u suchasniy osviti: svitovyi disvid ta ukrajinki perspektivy* [Competence approach in modern education: world experience and Ukrainian prospect]. (eds. Ovcharuk O.V.). Kyiv. P. 111 [in Ukrainian].
3. Blonskiy P.P. (1979). *Izobrazhennyye pedagogicheskiye i psikhologicheskiye sochineniya. Pedagogika* [Selected pedagogical and psychological essays: Pedagogy] (eds. Petrovsky A.V.). Moscow: Tone. 1, p. 304 [in Russian].
4. Borovikov L.Y. (1993). *Etnokul'turnaya kompetentnost' sotsial'nogo pedagoga i sotsial'nogo rabotnika* [Ethnocultural competence of a social pedagogue and social worker]. Moscow: Akademiya, p. 438 [in Russian].
5. Budnyk O. (2011). Formuvannya etnokulturnoi kompetentnosti maibutnix uchyteliv pochatkovoї shkoly v umovakh intehruvannya do yevropeiskoho osvithnoho prostoru [Formation of ethnocultural competence of future primary school teachers in terms of integration into the European educational space] *Współczesne strategie i wyzwania edukacyjne* (eds. Dorota Sikora, Piotr Mazur). Chełm: pp. 166–173 [in Ukrainian].
6. Hasydzhak L. (2013) Nematerialna kulturna spadshchyna: svitova teoriia ta ukraїnska praktyka [Intangible cultural heritage: world theory and Ukrainian practice]. *Museum space* (electronic journal), Vol. 1. Retrieved from: <https://bodia.online/1/DPEeEN> (accessed: 12 October 2021) [in Ukrainian].
7. Holovan M.S. (2011). Kompetentsiia ta kompetentnist: porivnialnyi analiz poniat [Competence and competence: a comparative analysis of concepts]. *Pedagogical sciences: theory, history, innovation technology*. Vol. 8, pp. 224–233 [in Ukrainian].
8. Honcharuk V.A. (2019). Teoretychni pidkhody do traktuvannya sutnosti poniattia “etnokulturna kompetentnist” maibutnoho vchytelia [Theoretical approaches to the interpretation of the essence of the concept of “ethnocultural competence” of the future teacher]. *Perspective directions of development of modern pedagogical and psychological sciences: collection of abstract scientific-practical conferention (Ukrainian, Kharkiv: Februar 8–9, 2019)*. Kharkiv: Skhidnoukrainska orhanizatsiia “Tsentr pedahohichnykh doslidzhen”, pp. 48–51 [in Ukrainian].
9. Verkhovna Rada Ukrainy (2014). *Derzhavnyi standart pochatkovoї osvity* [State standards of primary education]. Kyiv: Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from: <https://bodia.online/1/UoRxGu> [in Ukrainian].
10. Verkhovna Rada Ukrainy (1999). *Zakon Ukrainy “Pro zahalnu seredniu osvitu”* [Law of Ukraine “About general secondary education”]. Kyiv: Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from: <http://surl.li/asnur> [in Ukrainian].
11. Verkhovna Rada Ukrainy (2021). *Zakon Ukrainy “Pro zahalnu seredniu osvitu”* [Law of Ukraine “On Higher Education”]. Kyiv: Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from: <http://surl.li/tvle> [in Ukrainian].
12. Verkhovna Rada Ukrainy (2021). *Zatverdzhenni standarty vyshchoї osvity* [Approved standards of higher education]. Kyiv: Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from: <http://surl.li/tvle> [in Ukrainian].
13. Kalinin V.O. (2005). *Formuvannya profesiinoї kompetentnosti maibutnoho vchytelia inozemnoi movy zasobamy dialohu kultur* [Formation of professional competence of the future teacher of a foreign lan-

- guage by means of dialogue of cultures] (PhD Thesis). Zhytomyr: Zhytomyr State University of Ivan Franko [in Ukrainian].
14. Verkhovna Rada Ukrainy (1996). *Konstytutsiia Ukrainy* [Constitution of Ukraine]. Kyiv: Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from: <http://surl.li/bdfrc> [in Ukrainian].
 15. Kremleva N.A. (2017). *Formirovaniye etnokul'turnoy kompetentnosti pedagogov doshkol'noy obrazovatel'noy organizatsii* [Formation of ethnocultural competence of teachers of preschool educational organization. Glossary] (Bachelor Thesis). Chelyabinsk: South Ural State Humanitarian and Pedagogical University. Retrieved from: <http://surl.li/bdmju> [in Russian].
 16. Lejko S.V. (2013). Ponjattja “kompetencija” ta “kompetentnistj”: teoretychnyj analiz [The concept of “competence” and “competence”: theoretical analysis]. *Pedagogical process: theory and practice*. Vol. 4, pp. 128–135 [in Ukrainian].
 17. Lozko Gh. (2001). Etnokul'turologhiya Ukrainy. Filosofsjko-teoretychnyj ta etnoreligijeznavchij aspekt [Ethnocultural Studies of Ukraine. Philosophical-theoretical and ethno-religious aspect]. Kyiv: ArtEk [in Ukrainian].
 18. Luk'janova L.B. (2014). *Osvita doroslykh: korotkyj terminologhichnyj slovnyk* [Adult education: a short terminological dictionary] (eds. Lukyanova L.B., Anishchenko O.V.). Nizhyn, Vinnycja: Lysenko M.M. [in Ukrainian].
 19. Majevsjka L.M. (2006). Osoblyvosti formuvannja etnokul'turnoji kompetentnosti majbutnjogho pedaghogha v konteksti ghlobalizacij nykh zvorushenj [Features of the formation of ethnocultural competence of the future teacher in the context of globalization of their movements]. *Humanitarian Bulletin “Pereiaslav-Khmelnytsky State Pedagogical University named after Hryhorij Skovoroda”*. Scientific and theoretical collection. Pereiaslav: Hryhorij Skovoroda University in Pereiaslav [in Ukrainian].
 20. Rymarenko Ju. (1996). Mala encyklopedija etnoderzhavnavstva [Small encyclopedia of ethno-state studies]. Kyiv: Dovira-Genesis NAS of Ukraine Institutine Of State and Law from Koretsky V.M. [in Ukrainian].
 21. Nekrasova A.H. (1992). Kul'tura mezhnatsionalnogo obshcheniya v molodyezhnoy srede [Culture of interethnic communication in the youth environment: state and formation] (PhD Thesis). Moscow: Moscow Institute of Railway Engineers [in Russian].
 22. Pecherskaya G.A. (2013). Profesijni cinnisni orijentaciji vchyteliv. [Professional value orientations of teachers]. *Psychological sciences: coll. Science. Wash.*, vol. 2, №10. pp. 252–257 [in Ukrainian].
 23. Provorova E.V. (2011). Osoblyvosti muzychno-pedaghoghichnoji komunikaciji vchytelja ta uchniv na urokakh muzyky. Teorija ta metodyka mystecjkoji osvity. Naukova shkola Gh. M. Padalky: monoghrafija [Features of musical and pedagogical communication of teachers and students in music lessons. Theory and methods of art education. Scientific school from Padalki G.M.: monograph] (eds. Trump A. V.). Kyiv: Nationale Pedagogical University of Dragomanova M.P. [in Ukrainian].
 24. Morozov S.M., Shkaraputa L.M. (2000). *Slovnyk inshomovnykh sliv* [Dictionary of foreign words]. Kyiv: Scientific thought [in Ukrainian].
 25. Solar S. L. (2019). Kryteriji ta pokaznyky sformovanosti etnokul'turnoji kompetentnosti majbutnikh uchyteliv muzychnogho mystectva [Criteria and indicators of formation of ethnocultural competence of future teachers of music art]. *Innovative pedagogy: scientific journal of the Black Sea Research Institute of Economics and Innovation*, vol. 2, № 18, pp. 98–101 [in Ukrainian].
 26. Higher education institutions in Ukraine (2018, 2019, 2020, 2021). *Standart pidgotovky osvityno-profesijnoji prohramy vokalistiv* [Standard of training of the Educational and professional program of vocalists]. Retrieved from: <https://cutt.ly/4RXyP24>.
 27. Strelbitskaya S.M. (2014). Osoblyvosti formuvannja etnokul'turnoji kompetentnosti majbutnikh socialjnykh pracivnykiv v umovakh ghlobalizaciji [Features of formation of ethnocultural competence of future social workers in the conditions of globalization]. *Pedagogy “Science and Education”*, № 3, pp. 161–164. [in Ukrainian].
 28. Ulishchenko V.V. (2011) [Formation of ethnocultural competence in lessons of Ukrainian literature]. *Bulletin of postgraduate education: coll. Science. Proceedings, University of Education Management of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine* (eds. Anufrieva O.L.), № 3, vol. 16, pp. 161–166. Kyiv [in Ukrainian].
 29. Andrushchenko V.P. (2002). *Filosofsjkij slovnyk socialjnykh terminiv* [Philosophical dictionary of social terms]. Kyiv: Corwin H. [in Ukrainian].
 30. Flier A.Ya. (2000). *Kulturologiya dlya kulturologov: uchebnyy posobnik dlya vysshey shkoly* [Culturology for culturologists: a textbook for high school]. Moscow: Academic Project [in Russian].

31. Frieze P. (2015). Formuvannja etnokuljturnoji kompetentnosti majbutnikh khoreografiv [Formation of ethnocultural competence of future choreographers]. *Native word in the ethnocultural dimension: coll. Science works Drohobych State Pedagogical University of Ivan Franko*, vol. 2015, pp. 544–551.
32. Khoruzha O.V. (2008). Etnokuljturna osvita v systemi fakhovoji pidghotovky majbutnjogho vchytelja muzyky [Ethnocultural education in the system of professional training of future music teachers]. *Science and youth: coll. works scientific confer. stud. and young uch Kyiv Interdisciplinary Institute of Management*, vol. 3, pp. 14–16 [in Ukrainian].
33. Zhang Yi. (2020). *Formuvannja etnokuljturnoji kompetentnosti majbutnikh uchyteliv muzyky i khoreografiji z KNR u vyshhykh pedagogichnykh navchalnykh zakladakh Ukrainy* [Formation of ethnocultural competence of future teachers of music and choreography from China in higher pedagogical educational institutions of Ukraine] (PhD Thesis). Sumy: Sumy State University of Makarenko A.S. [in Ukrainian]
34. Yuriychuk N.D. (2021). *Etnokuljturna kompetentnistj majbutnikh uchyteliv-filologhiv u konteksti suchasnykh vymogh do osvitynogho procesu* [Ethnocultural competence of future teachers of philology in the context of modern requirements for the educational process]. Retrieved from: <https://cutt.ly/WIlwQO2> [in Ukrainian].
35. Krysko V.G. (1999). *Etnopsikhologicheskij slovar'* [Ethnopsychological dictionary]. Moscow [in Russian].
36. Bennett M.J.A. (1986). Developmental Approach to Training for Intercultural Sensitivity. *International Journal of Intercultural Relations*. Vol. 10, № 2, pp. 179–196.